

การรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน

นายธีรเดช กลิ่นจันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2545
ISBN 974-17-3197-3
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 2100 8279

KLOM DANCE PATTERNS IN KHON

Mr. Teeradach Klinchan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3197-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน

โดย

นายธีรเดช กลิ่นจันทร์

สาขาวิชา

นาฏยศิลป์ไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ

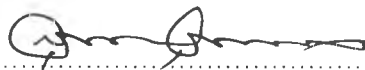
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

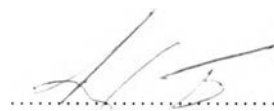
.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์มาลินี อาชายุทธการ)

.....กรรมการ

(อาจารย์สวภา เวชสุรักษ์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ไพฑูรย์ เข้มแข็ง)

ธีรเดช กลิ่นจันทร์: การรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน. (KLOM DANCE PATTERNS IN KHON) อ. ที่ปรึกษา: อ. มาลินี อาชายุทธการ, จำนวน 349 หน้า.
ISBN 974-17-3197-3

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ในเรื่ององค์ประกอบของการรำ กระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน และกลมนารายณ์ที่ปรากฏในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตามรูปแบบการแสดงของกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2477 - 2544 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ที่เคยแสดงกระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน และรับการถ่ายทอดกระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน จากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย 2 ท่าน ได้แก่ อาจารย์อุดม อังสุธร และอาจารย์ธงไชย โภชยามัย

ผลการวิจัยพบว่า การรำเพลงหน้าพาทย์กลม เป็นศิลปะการแสดงที่มีการสืบทอดโดยปรากฏทั้งในการแสดงโขน และละครตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ที่ใช้ในความหมายของการเดินทางไกล อย่างสง่างาม และการตรวจพลยกทัพของเทวดา ตลอดจนเป็นการอวดฝีมือในการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย การสืบทอดการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของกรมศิลปากร แบ่งออกเป็น 4 สาย ได้แก่ สายกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ สายสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ ที่แตกออกเป็นสายคุณครูลมูล ยมะคุปต์ และสายท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี โดยปรากฏว่าทั้ง 4 สาย สืบทอดมาจากการแสดงละครใน องค์ประกอบต่าง ๆ ในการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ประกอบด้วย บทประกอบการแสดง เครื่องแต่งกายดนตรี และผู้แสดงมักเป็นตัวแทนโรงของโขน

กระบวนท่ารำมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับกระบี่ - กระบอง การรำเพลงหน้าพาทย์กราวนอก และการรำทางละครใน กระบวนท่ารำไม่ตายตัว ผู้แสดงต้องเลือกกระบวนท่ารำอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึง 1) เวลาในการแสดง 2) โครงสร้างการแสดง ซึ่งมีการเริ่มต้น ท่าเฉพาะตัวละคร และท่าเปิด 3) การไม่เรียงซ้ำท่า หรือซ้ำทิศ 4) หน้าทับ ไม้กลอง 5) การรำครบ 3 ด้าน คือ ด้านหน้า และด้านข้าง 2 ด้าน- 6) การใช้หน้าหนังเพื่อแสดงความเป็นองอาจ

งานวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์กระบวนท่ารำเพลงหน้าพาทย์กลมที่ใช้ในการแสดงสำหรับตัวละครอื่น ๆ ทั้งในการแสดงโขน และละคร

ภาควิชา	นาฏศิลป์	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทย	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2545	

#4486558635: MAJOR THAI DANCE

KEY WORD: KLOM DANCE /PATTERNS/ KHON

TEERADACH KLINCHAN: KLOM DANCE PATTERNS IN KHON.

THESIS AVISOR: MRS. MALINEE ARCHAYUTTAKAN, 349 pp.

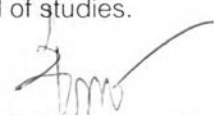

ISBN 974-17-3197-3.

This research aims at studying Klom, a classical dance set piece in Khon including its historical development, dance elements, and the National Theatre standard patterns of Klom dance for Orachun and Narai. Research methodology comprises related documentary review, interviewing of experienced Klom dancers and two experts in Thai classical dance_ _ Udom Anguthorn and Thongchai Pothayarom.

Research finds that Klom dance set piece appeared in Khon and Lakon performances since Ayudhya period. Klom dance depicts long and dignify journey, troupe reviewing of deities, and displaying virtuosity of dancer. This dance has been passing down to today in four major schools namely Krom Pra Pitaktewet, Krom Luang Tep Harirak which was developed into Lamun and Tanpuying Paew schools. Khon Klom dance of these schools were historically developed from Lakon Nai style. Dance elements such as texts, costume and music are also based upon Lakon Nai. Klom dancer is normally the leading male Khon dancer.

Klom dance pattern closely related to martial arts dance, male's troupe reviewing dance and Lakon Nai dance style. Its pattern is not totally fixed. Dancer can choose different sequences to make a Klom dance by considering 1) time limitation; 2) three parts structure_ _ beginning, specific dance gestures of particular character, and traveling dance; 3) not repeating dance gestures or directions, 4) drum patterns, 5) three facing directions_ _ front and two side views, 6) Na Nang, a dance gesture from Nang Yai to express strength and dinity.

This research can be an example for other similar kind of studies.

Department	Dance	Student's signature.....
Field of study	Thai Dance	Advisor's signature.....
Academic year	2002	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี อันเนื่องมาจากได้รับความเมตตาอย่างสูงจาก อาจารย์อุดม อังศุธร อาจารย์ธงไชย โภธยารมย์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางนาฏศิลป์ไทย ที่ได้กรุณา สละเวลาอันมีค่าสำหรับการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ตลอดจนการถ่ายทอดกระบวนการทำรำเพลง หน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา รวมทั้ง อาจารย์สองชาติ ชื่นศิริ อาจารย์สุวรรณี ชลานุเคราะห์ และอาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม ที่ได้กรุณาถ่ายทอดประสบการณ์ ทั้งมวลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตลอดจนตรวจแก้ไขงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอน และนาฏศิลป์ป็น โขนพระ ที่ได้ให้ข้อมูลอันมีผลทำให้กระบวนการวิจัยสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ คุณวรรณพินี สุขสม ที่ได้ให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือมาโดยตลอด รวมทั้ง คุณเฉลิมศักดิ์ เย็นสำราญ ที่ได้ให้ข้อคิด คำแนะนำ ตลอดจนการสนับสนุน ช่วยเหลือผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา ตลอดจนขอขอบคุณ อาจารย์ คุณครู พี่ เพื่อน น้อง ๆ สำนักการสังคีต วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์พลพบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อนนิสิตรุ่นที่ 9 และกัลยาณมิตร ที่มีได้กล่าวนาม ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา

นอกจากนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัวเย็นสำราญ ครอบครัวมงคลศิริโรจน์ ครอบครัว วรรษาโร ครอบครัววิยาพันธ์ และครอบครัว ต. แสงจันทร์ ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาอย่างต่อเนื่อง

สุดท้ายนี้ ความดีงามของงานวิจัยฉบับนี้ อันจะพึงก่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้วิจัย ขอโน้ม บูชาเป็นกตัญญูตาแก่ คุณพ่อเมือง คุณแม่หมากดิบ ผู้ให้ชีวิต อบรม สั่งสอน ตลอดจนสร้าง พื้นฐานทางการศึกษา จนผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ณ
สารบัญแผนภูมิ.....	ด
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	18
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	18
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	18
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	21
2 ประวัติความเป็นมาและความสำคัญของเพลงหน้าพาทย์กลม.....	22
2.1 ประวัติของเพลงหน้าพาทย์กลม.....	22
2.1.1 การนำไปใช้บรรเลงประกอบเพลงชุดใหม่โรงเรียน และพิธีกรรม.....	28
2.1.1.1 การบรรเลงประกอบเพลงชุดใหม่โรงเรียน.....	28
2.1.1.2 การบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู - ครอบครู....	30

บทที่	สารบัญญ (ต่อ)	หน้า
	2.1.2 การนำไปใช้บรรเลงประกอบการแสดงทาง นาฏยศิลป์ไทย.....	33
	2.1.2.1 เพลงหน้าพาทย์กลมที่ปรากฏในวรรณกรรม การละครที่เป็นต้นฉบับ.....	33
	2.1.2.2 เพลงหน้าพาทย์กลมที่ปรากฏใน บทประกอบการแสดงที่ปรับปรุงโดย กรมศิลปากร.....	58
	2.2 ความเป็นมาในการรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	65
	2.2.1 การสืบทอดการรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขน.....	67
	2.2.2 ผู้สืบทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขน.....	70
	2.2.2.1 ผู้สืบทอดสาย คุณครูลมูล ยมะคุปต์.....	79
	2.2.2.2 ผู้สืบทอดสาย ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี	82
3	องค์ประกอบในการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร (พ.ศ. 2477 - 2544).....	89
	3.1 บทที่ใช้ประกอบการแสดง.....	89
	3.1.1 การบรรจเพลงหน้าพาทย์กลม ในบทประกอบการแสดง.....	90
	3.1.2 ลักษณะของบทประกอบการรำเพลงหน้าพาทย์กลม..	92
	3.1.2.1 บรรจุไว้ในบทละครต้นฉบับ.....	92
	3.1.2.2 บรรจุไว้ในบทละครฉบับปรับปรุง.....	95

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
	3.1.3 บทประกอบการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดง โขน ของกรมศิลปากร.....	97
	3.2 คุณลักษณะของผู้แสดง.....	100
	3.2.1 การคัดเลือกผู้แสดงในการรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	102
	3.2.2 ประเภทของตัวละครฝ่ายพระในการแสดงโขน.....	104
	3.2.3 คุณลักษณะของผู้แสดงในการรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขน.....	107
	3.3 เครื่องแต่งกายและอาวุธที่ใช้ในการแสดง.....	110
	3.3.1 เครื่องแต่งกายและอาวุธของพระนารายณ์.....	118
	3.3.1.1 อาวุธศทา.....	119
	3.3.1.2 อาวุธจักร.....	122
	3.3.2 เครื่องแต่งกายและอาวุธของพระอรชุน.....	125
	3.3.2.1 อาวุธพระขรรค์.....	126
	3.4 เครื่องดนตรี หน้าทับ ไม้กลอง และทำนองเพลงที่ใช้บรรเลง ประกอบการแสดง.....	130
	3.4.1 ประเภทของวงปีพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดง.....	136
	3.4.2 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการรำ เพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน.....	140
	3.4.3 หน้าทับ ไม้กลอง และทำนองเพลงหน้าพาทย์กลม...	142
	3.4.3.1 หน้าทับ ไม้กลอง และทำนองเพลง ที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรม.....	142
	3.4.3.2 หน้าทับ ไม้กลอง และทำนองเพลง ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ทางนาฏยศิลป์ไทย.....	146

บทที่	สารบัญญ (ต่อ)	หน้า
4	การศึกษาวิเคราะห์การรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน.....	149
	4.1 หลักในการรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน.....	149
	4.1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างดำเนินการแสดง.....	150
	4.1.1.1 กระบวนการบรรเลงกับกระบวนการทำรำ.....	150
	4.1.1.2 ผู้บรรเลงกับผู้แสดง.....	154
	4.1.2 การปฏิบัติกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	157
	4.1.3 ศิลปะการรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	180
	4.1.4 นาฏยศัพท์ในการรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	184
	4.1.5 การใช้หน้าหนังในการรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	187
	4.2 การศึกษากระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์ในการแสดงโขน....	194
	4.2.1 ศึกษากระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	194
	4.2.1.1 ความสัมพันธ์ในการรำ	225
	4.2.1.2 การปฏิบัติกระบวนการทำรำ.....	226
	4.2.1.3 กระบวนทำรำที่แสดงลักษณะเฉพาะ.....	228
	4.2.1.4 นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำ.....	228
	4.2.1.5 การใช้หน้าหนังในการรำ.....	229
	4.2.2 ศึกษากระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์....	231
	4.2.2.1 ความสัมพันธ์ในการรำ.....	252
	4.2.2.2 การปฏิบัติกระบวนการทำรำ.....	253
	4.2.2.3 กระบวนทำรำที่แสดงลักษณะเฉพาะ.....	254
	4.2.2.4 นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำ.....	254
	4.2.2.5 การใช้หน้าหนังในการรำ.....	256
	4.3 การวิเคราะห์กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม	
	ในการแสดงโขน.....	257
	4.3.1 วิเคราะห์กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม.....	257

สารบัญ (ต่อ)	
บทที่	หน้า
4.3.2 วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของกระบวนการทำ เพลงหน้าพาทย์กลม.....	272
4.3.2.1 กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม กับศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ด้วยกระบี่กระบอง.....	273
4.3.2.2 กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม กับศิลปะการทำเพลงหน้าพาทย์กราวนอก...	281
4.3.2.3 กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม กับทำรำแม่บทในการแสดง ทางนาฏยศิลป์ไทย.....	290
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	303
รายการอ้างอิง.....	317
ภาคผนวก.....	330
ภาคผนวก ก ประวัติผู้ทรงคุณวุฒิ	
ประวัติท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี.....	331
ประวัติคุณครูลมูล ยมะคุปต์.....	334
ประวัติอาจารย์อุดม อังสุธร.....	337
ประวัติอาจารย์ธงไชย โพรยารมย์.....	340
ภาคผนวก ข กระบวนทำรำ	
กระบวนทำรำเพลงกลมวิมาน.....	345
กระบวนทำรำเพลงเชิดกลอง (กลมอรชุน).....	346
กระบวนทำรำเพลงเชิดกลอง (กลมนารายณ์).....	347
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	348

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	กลุ่มเพลงหน้าพาทย์ที่มีทำรำตายตัว.....	6
2	กลุ่มเพลงหน้าพาทย์ที่มีทำรำไม่ตายตัว.....	7
3	การสืบทอดกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน และละคร.....	10
4	การทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์.....	12
5	การทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงละครนอก เรื่อง สังข์ทอง.....	13
6	การทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงละครนอก เรื่อง จันทโครพ.....	13
7	การแสดงกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน และละคร ของกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 – 2544.....	14
8	ลำดับการเรียกเพลงหน้าพาทย์กลมในพิธีไหว้ครูโขน - ละคร.....	31
9	กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสัญญาชัย สุขสำเนียง.....	160
10	กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง.....	161
11	กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายวีระชัย มีบ่อทรัพย์.....	162
12	กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายศุภชัย จันทร์สุวรรณ์.....	163
13	กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายรักชาติ ตุงคะบุญณะ.....	164

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
14	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสัจจะ แพงสุทธิ.....	165
15	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสุรัตน์ จงดา.....	166
16	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายพานุพล กาญจนกฤต.....	167
17	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายเผด็จ พลัภระสงค์.....	168
18	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายบุญนำ ลินธิฐฎา.....	169
19	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายปกรณ์ พรพิสุทธิ.....	170
20	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายประสิทธิ์ คมภักดี.....	171
21	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายชวลิต สุนทรานนท์.....	172
22	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายคมสันฐู หัวเมืองลาด.....	173
23	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสมรัตน์ ทองแท้.....	174
24	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายหัสตินทร์ ปานประสิทธิ์.....	175
25	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายฤทธิเทพ เกาว์หิรัญ.....	176

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
26	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสมเจตน์ ภู่นา.....	177
27	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายสมพร ชูแหวน.....	178
28	กระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน ของ กรมศิลปากร โดย นายธีรเดช กลิ่นจันทร์ (ผู้วิจัย).....	179
29	การสรุปกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมอรุณในการแสดงโขน.....	224
30	การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนทำรำ กับกระบวนการบรรเลง เพลงหน้าพาทย์กลม.....	226
31	การแสดงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม อรุณ.....	237
32	การแสดงนาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำกลมอรุณในการแสดงโขน.....	228
33	การแสดงกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ ประกอบการปฏิบัติกลวิธีในการใช้หน้าหนึ่ง.....	230
34	การสรุปกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์ในการแสดงโขน.....	251
35	การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนทำรำกับกระบวนการบรรเลง เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	253
36	การแสดงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม นารายณ์.....	254
37	การแสดงนาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำกลมนารายณ์ในการแสดงโขน.....	255
38	การแสดงกระบวนทำรำกลมนารายณ์ในการแสดงโขนประกอบการ ปฏิบัติกลวิธีในการใช้หน้าหนึ่ง.....	256
39	การสรุปกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน.....	261
40	การแสดงลำดับขั้นตอนการปฏิบัติกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขน.....	262

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
41	การวิเคราะห์กระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมในการแสดงโขน.....	264
42	กระบวนการทำรำที่จะต้องปฏิบัติด้วยทุกครั้ง และกระบวนการทำรำที่สามารถ ตัดทอนได้.....	273
43	การแสดงความเชื่อมโยงระหว่างทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมกับ ทำรำในศิลปการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยกระบี่ - กระบอง.....	277
44	การแสดงความเชื่อมโยงระหว่างทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมกับ ทำรำเพลงหน้าพาทย์กราวนอก.....	284
45	การแสดงความเชื่อมโยงระหว่างทำรำเพลงหน้าพาทย์กลมกับ แม่ท่าในการรำ ทางนาฏยศิลป์ไทย.....	294
46	การสรุปความเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขนกับศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยกระบี่ - กระบอง ความเชื่อมโยงกับกระบวนการทำรำเพลงหน้าพาทย์กราวนอก และความเชื่อมโยงกับแม่ท่าในการรำทางนาฏยศิลป์ไทย.....	303
47	แสดงลำดับกระบวนการทำรำที่ควรพิจารณาตัดทอนก่อน - หลัง.....	318

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (รัชกาลที่ 6).....	115
2	เครื่องแต่งกายของตัวพระในการแสดงโขน.....	119
3	การแต่งกายของพระนารายณ์.....	121
4	อาวุธคทาทรงกลมที่ทำจากไม้เนื้อแข็งประดับกระจก.....	123
5	อาวุธคทาทรงเหลี่ยมที่ทำจากไม้เนื้อแข็งประดับกระจกสี.....	124
6	อาวุธคทาทรงเหลี่ยมที่ทำจากโลหะชุบทอง.....	124
7	อาวุธจักร 8 ซม. ที่ทำจากไม้เนื้อแข็งประดับกระจกสี.....	126
8	อาวุธจักร 12 ซม. ที่ทำจากโลหะชุบทอง.....	127
9	การแต่งกายของพระอรชุน.....	128
10	อาวุธพระขรรค์ที่ทำจากงาช้าง.....	131
11	อาวุธพระขรรค์ที่ทำจากเขาสัตว์มีด้ามทำด้วยไม้เนื้อแข็งลงรักปิดทอง.....	131
12	อาวุธพระขรรค์ที่ทำจากโลหะเงินตลอดทั้งเล่ม ส่วนด้ามชุบทอง.....	132
13	วงปีพาทย์เครื่องห้า.....	139
14	วงปีพาทย์เครื่องหก.....	140
15	วงปีพาทย์เครื่องคู่.....	141
16	วงปีพาทย์เครื่องใหญ่.....	142
17	ทำเริ่มต้น เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	199
18	ทำรำร่าย เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	200
19	ทำป้อนหน้า เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	201
20	ทำก้าวข้างหน้าอัด เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	202
21	ทำขึ้น (ก้าวข้างหน้าอัด) เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	203
22	ทำย่อนตัวสอดสูง เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	204
23	ทำเงื้อ เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	205
24	ทำขึ้น (เงื้อ) เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	206
25	ทำส่ายมือเล่นตะโพน เพลงหน้าพาทย์กลมอรชุน.....	207

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
26	ทำขึ้น (ส่ายมือเล่นตะโพน) เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	208
27	ทำย่อนตัวแทงมือ เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	209
28	ทำเก็บเท้ารวกลอง เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	210
29	ทำลงเสี้ยวหน้า เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	211
30	ทำขึ้น เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	212
31	ทำแจกไม้ เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	213
32	ทำแจกไม้ เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	214
33	ทำตวัดอาวุธ เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	215
34	ทำขยันเท้ารวกลอง 1 เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	216
35	ทำก้าวข้างหน้าเสี้ยว เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	217
36	ทำขึ้น (ก้าวข้างหน้าเสี้ยว) เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	218
37	ทำขยันเท้ารวกลอง 2 เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	219
38	ทำขึ้น (ขยันเท้ารวกลอง 2) เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	220
39	ทำแจกไม้ข้าง เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	221
40	ทำกลอกคอ เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	222
41	ทำเสื่อลากหาง เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	223
42	ทำเลาะ 1 เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	224
43	ทำเลาะ 2 เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	225
44	ทำเชิด เพลงหน้าพาทย์กลมอรุณ.....	226
45	ทำเริ่มต้น เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	235
46	ทำร่ำร้าย เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	236
47	ทำก้าวข้างหน้าเสี้ยว เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	237
48	ทำขึ้น (ก้าวข้างหน้าเสี้ยว) เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	238
49	ทำย่อนตัวแทงอาวุธ เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	239
50	ทำเงื้อ เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	240

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
51	ท่าขึ้น (เงื่อ) เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	241
52	ท่าก้าวข้างหน้าเสี้ยว เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	242
53	ท่าขยับเท้ารวกลอง 1 เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	243
54	ท่าลงเสี้ยวหน้าอัด (นั่ง) เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	244
55	ท่าขึ้น เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	245
56	ท่าเสื่อลากหาง เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	246
57	ท่าเก็บเท้ารวกลอง เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	247
58	ท่ากลอกคอ เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	248
59	ท่าขยับเท้ารวกลอง 2 เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	249
60	ท่าขึ้น (ขยับเท้ารวกลอง 2) เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	250
61	ท่าแจกไม้ เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	251
62	ท่าเลาะ เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	252
63	ท่าเข็ด เพลงหน้าพาทย์กลมนารายณ์.....	253

สารบัญแผนภูมิ

ตารางที่		หน้า
1	ผู้สืบทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม สายละครโนของกรมพระพิทักษ์เทเวศร์	71
2	ผู้สืบทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม สายละครสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์.....	74
3	การสืบทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม สายคุณครูลมูล ยมะคุปต์.....	78
4	การสืบทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์กลม สายท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์ไสย์.....	81